

5. Постанова Кабінету міністрів країни від 5 липня 1993 р. № 510 "Про державну службу боротьби з економічною злочинністю".
6. Наказ МВС України № 474 від 10.08.1993 року "Про виконання постанови Кабінету Міністрів України "Про утворення державної служби боротьби з економічною злочинністю".
7. Наказ МВС України № 1517 від 11.12.2003 року "Про заходи щодо вдосконалення організації взаємодії органів внутрішніх справ у розкритті і розслідуванні злочинів у сфері економіки".
8. Ортинський В.Л. Протидія нелегальній економіці засобами оперативно-розшукової діяльності: Монографія. – Львів: ЛЮІ, 2004. – 436 с.
9. Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність": Науково-практичний коментар / Я.Ю. Кондратьєв, І.П. Козаченко. – К.:РВ МВС України, 1993. – 120 с.
10. Терентьев Е.И. Поисковая деятельность службы БХСС. – М., 1988. – 384 с.

Стаття надійшла до редколегії 16.02.2010 р.

УДК 343.137.5:343.125

С.В. Пастушенко

ПРИВІД ЯК ЗАХІД ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ

Стаття присвячена особливостям застосування такого запобіжного заходу як привід. В ній розглядаються теоретичні та практичні питання застосування приводу до неповнолітніх; пропонується врегулювання невирішених питань.

Ключові слова: *привід; заходи процесуального примусу; неповнолітній; спонукання; відповідальність.*

Статья посвящена особенностям применения такой меры пресечения как повод. В ней рассматриваются теоретические и практические вопросы применения приводу к несовершеннолетним; предлагается урегулирование нерешенных вопросов.

Ключевые слова: *повод; мероприятия процессуального принуждения; несовершеннолетний; побуждение; ответственность.*

The article is devoted to the peculiarities of such preventive measure as excuse. It is considered both theoretical and practical issues of application of excuse to minors. It is offered the settlement of outstanding questions.

Key words: *excuse; measures of judicial compulsion; minor; inducement, responsibility.*

Крім запобіжних заходів кримінально-процесуальний закон передбачає заходи, які мають примусовий характер і спрямовані на забезпечення встановленого порядку провадження по кримінальній справі та виконання вироку. Успішна діяльність правоохоронних органів значною мірою залежить від того, наскільки чесно і сумлінно будуть виконувати свої обов'язки суб'єкти кримінального процесу. Не викликає сумніву, що належне виконання ними своїх обов'язків сприяє більш швидкому і повному розкриттю злочинів і, навпаки, неналежне виконання – ускладнює роботу органів розслідування та суду. Для того, щоб спонукати певних суб'єктів з відповідальністю ставитись до виконання своїх обов'язків, законодавець встановив для них ряд примусових заходів. До них можна віднести письмове зобов'язання про явку на виклик особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора або суду; поміщення у приймальник-розподільник особи, яка у віці від 11 до 14 років вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, за яке Кримінальним кодексом передбачене покарання у вигляді позбавлення волі понад п'ять років; відсторонення обвинуваченого від посади; накладення арешту на майно; привід; запобіжне обмеження щодо особи, відносно якої порушено кримінальну справу, тощо.

Зазначені заходи процесуального примусу застосовуються з метою забезпечення встановленого порядку кримінального провадження, виконання всіх завдань кримінального судочинства.

Відповідно до чинного законодавства підозрюваний, обвинувачений, потерпілий, свідок зобов'язані з'явитися за викликом слідчого, органу дізнання, прокурора, судді у призначений час для проведення слідчих чи інших процесуальних дій. Для участі вказаних осіб, державні органи, які уповноважені на здійснення процесуальної діяльності наділені правом їх виклику. У випадку неявки без поважної причини і ухилення від виконання процесуальних зобов'язань особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор, суд вправі піддати їх примусовому приводу.

Привід є примусовим заходом, передбаченим КПК України, Законом України "Про міліцію". Стаття 136 КПК України регламентує порядок застосування приводу виключно до обвинуваченого. Проте ч. 2 ст. 70 та ч. 3 ст. 72 КПК України, будучи бланкетними нормами, надають право застосування даного примусового заходу також і щодо свідка та потерпілого, які без поважних причин не з'являються за викликом органу дізнання, слідчого, прокурора та суду. Таким чином, привід застосовується до: підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, свідка, потерпілого.

Правовою підставою для виконання приводу є мотивована постанова слідчого, органу дізнання, прокурора, постановою судді, ухвалою суду, де вказуються обставини справи і мотиви застосування приводу. Факт ого-

лошення постанови (ухвали) про привід, особі, щодо якої він здійснюється підтверджується його підписом на цьому документі. Крім того, обов'язковою умовою застосування приводу є встановлення факту ухилення від явки за викликом без поважної причини. Які саме причини неявки можна вважати поважними, закон повністю не визначає, проте містить приблизний перелік поважних причин неявки обвинуваченого у ст.ст. 135, 136 КПК України. На нашу думку при визначенні поважності причин неявки осіб, щодо яких законом передбачена можливість застосування приводу, слід керуватися приблизним переліком причин, які названі в цих статтях. Такими є: несвоєчасне одержання повістки, хвороба та інші обставини (стихийне лихо, довгочасна непередбачена перерва у русі транспорту, хвороба члена родини тощо), які позбавляють особу можливості своєчасно з'явитися до слідчого. Умовою винесення рішення про привід повинна бути наявність відомостей про вручення повістки цій особі. Факт одержання чи несвоєчасного одержання повістки повинен бути засвідчений поясненням особи, якій вона була передана для вручення підозрюваному, обвинуваченому, підсудному, свідкові, потерпілому, або відміткою установи зв'язку. Факт хвороби має бути підтверджений листком тимчасової непрацездатності або довідкою лікаря. Питання про поважність причин неявки обвинуваченого за викликом вирішує слідчий у кожному конкретному випадку на підставі даних перевірки та інших обставин.

Слід підкреслити, що відповідальність для особи, щодо якої застосовується такий захід процесуального примусу, як привід, настає лише тоді, коли виклик здійснено в установленому законом порядку, тобто з дотриманням встановлених кримінально-процесуальним законодавством вимог.

Повноважними органами, які наділений правом здійснювати привід є органи внутрішніх справ та Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (щодо військовослужбовців та працівників Збройних Сил України). Постанова про привід розглядається начальником вказаного органу, який повинен невідкладно забезпечити її точне виконання. За відсутності начальника – постанову про привід розглядає його заступник.

Привід виконується органом внутрішніх справ, як правило, за місцем фактичного проживання особи, яка ухиляється від явки за викликом. Якщо особа, яка підлягає приводу, проживає чи фактично перебуває за межами України, то привід її здійснюється відповідно до міждержавних угод.

Виникає закономірне питання, з якого моменту вступає в дію сила державного примусу, з моменту виклику вказаних осіб у слідчо-судові органи, чи з моменту виникнення необхідності в їх приводі? Потенційне право на примус виникає з моменту неявки особи, яка викликається до відповідного терміну, визначеному в повістці, а реалізація примусу починається з моменту прийняття рішення про привід [1 с. 40].

Постанова про привід оголошується особі, щодо якої вона винесена, перед її виконанням. Якщо особа, яка підлягає приводу, виявила бажання добровільно слідувати до місця виклику, від неї береться письмове зобов'язання про явку в зазначений строк, яке начальником органу внутрішніх справ негайно надсилається прокурору, слідчому, до органу дізнання чи суду, що винесли постанову (ухвалу) про привід. У разі відмови від добровільної явки особа, яка підлягає приводу, доставляється до місця виклику примусово у супроводі працівника міліції.

Важливим питанням є привід неповнолітнього та чітка законодавча регламентація цієї діяльності. Існував Наказ МВС України № 864 від 28 грудня 1995 року "Про затвердження Інструкції про порядок виконання постанов прокурорів, суддів, слідчих, органів дізнання і ухвал судів про привід підозрюваних, обвинувачених, підсудних, свідків і потерпілих", який нажалі втратив чинність на підставі Наказу МВС України № 337 від 5 серпня 2009 року. Він регламентував, що привід неповнолітнього свідка, потерпілого, обвинуваченого чи підсудного, що не досяг шістнадцяти років, проводиться з оповіщенням його батьків або інших законних представників (усиновителів, опікунів, піклувальників, представників установ і організацій), під опікою яких перебуває неповнолітній. Інший порядок приводу неповнолітніх допускається лише у випадках, якщо він обумовлений у постанові (ухвалі) про привід.

Нажалі дане положення не дублюється у новому наказі та чинне кримінально-процесуальне законодавство дане питання не регулює.

Натомість проект нового КПК України, підготовлений Національною комісією із зміцнення демократії та утвердження верховенства права, взагалі не передбачає можливості застосування приводу до неповнолітнього [2]. З цією позицією важко погодитися, адже неповнолітні так само як і дорослі можуть ухилятися без поважних причин від викликів, чим будуть перешкоджати нормальному здійсненню процесуальної діяльності по кримінальній справі.

Варто погодитися з думкою, вираженою в проекті КПК України, реєстраційний номер 1233 від 13 грудня 2007 року, підготовленого народними депутатами Мойсиком В.Р. та іншими, що привід не може застосовуватися до неповнолітніх у віці до 14 років [3]. Така сама позиція представлена в Кримінально-процесуальному кодексі Російської Федерації в ч. 6 ст. 113 [4].

У зв'язку з вище викладеним вбачається необхідність доповнити чинний Кримінально-процесуальний кодекс новою статтею 433¹ "Привід неповнолітнього" такого змісту: "Приводу підлягають неповнолітні особи, у віці від 14 років, з обов'язковим повідомленням їх батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи."

У той же час необхідно зазначити, що в чинному кримінально-процесуальному законі та в проектах нових КПК України [2, 3] відсутнє визначення поняття приводу, що породжує різні його тлумачення і негативно впливає на практику його застосування. Тому уявляється доцільним доповнити частину 1 статті 32 КПК України пунктом 21 такого змісту: "Привід – примусове доставлення особи через органи внутрішніх справ".

Працівник міліції, який призначений для виконання приводу, на підставі наявних у постанові даних (прізвища, ім'я, по батькові, року народження, місця проживання) зобов'язаний достовірно встановити особу. У разі відсутності в постанові окремих даних, що не дозволяють встановити цю особу або місце її перебування, і з'ясувати їх неможливо, орган внутрішніх справ повинен негайно сповістити про це особу, яка винесла постанову. Після встановлення особи, яка підлягає приводу, працівник міліції оголошує їй постанову про привід під розписку. Відмова від підпису із зазначенням мотивів заноситься до постанови і підтверджується виконавцем приводу.

Що стосується свідка, то у відповідності з чинним законодавством за злісне ухилення від явки до суду, органів досудового розслідування до нього можуть вживатися й інші заходи реагування. Так, ч. 2 ст. 71 КПК України передбачає відповідальність свідка за вказані вище порушення за ч. 1 ст. 185³ та ст. 185⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення. Злісний характер ухилення від явки повинен полягати в систематичній неяви за викликом без поважних причин. Після відповідної перевірки слідчий, особа, яка провадить дізнання, зобов'язані скласти протокол, який разом з матеріалами перевірки надсилають до районного (міського) суду за місцем провадження розслідування для вжиття заходів адміністративного впливу щодо такого свідка. При встановленні факту злісного ухилення до суду адміністративне стягнення накладається безпосередньо судом, що розглядає справу, в якій особа викликала як свідок [5, с. 34]. Відповідно до ст. 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення, адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку. Частина 2 ст. 13 КпАП дозволяє застосовувати до неповнолітніх, що вчинили адміністративні правопорушення, передбачені ст.ст. 44, 51, 121-127, ч. 1-3 ст. 130, ст. 139, ч. 2 ст. 156, ст.ст. 173,174, 185, 190-195 КпАП у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років, адміністративну відповідальність на загальних підставах [6]. Відповідно до цього виникає питання про відповідальність неповнолітніх свідків у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років за злісне ухилення від явки за викликами. Вбачається необхідним покласти відповідальність за ці правопорушення на батьків, опікунів, піклувальників неповнолітнього. Вбачається необхідним доповнити ст. 71 КПК України частиною 3 такого змісту. "За злісне ухилення від явки до

суду, до органів досудового слідства або дізнання неповнолітнього свідка у віці від 14 до 16 років, відповідальність за це покладається на батьків, опікунів, піклувальників неповнолітнього відповідно до ч. 2 ст. 71 цього кодексу."

Постанова про привід має бути виконана і після застосування заходів адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, передбачене ст. 185 КпАП.

У разі злісної непокори або опору законній вимозі працівника міліції слідувати до місця виклику складається протокол (акт), у якому вказується місце, час і характер порушення, а також свідки. Протокол (акт) доповідається начальнику органу внутрішніх справ для вжиття до порушника встановлених законом заходів. Про це одночасно повідомляється прокурор, слідчий, орган дізнання чи суд, що винесли постанову (ухвалу).

Використана література:

1. Стахівський С.М. Відповідальність свідка у кримінальному процесі // Право України. - 1997. - № 2. - С. 39-42.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України / Проект Національної комісії із зміцнення демократії та утвердження верховенства права, схвалений комітетом з реформи кримінальної юстиції від 11.09.2008 р.
3. Проект Кримінально-процесуального кодексу України. Реєстраційний номер 1233 від 13.12.2007, Внесений народними депутатами України Мойсиком В.Р.; Вернидубовим І.В.; Ківаловим С.В.; Кармазіним Ю.А. Доступ до документа: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=31115
4. Уголовно-процесуальный кодекс Российской Федерации. - М.: Издательство ОМЕГА-Л, 2005. - 600 с.
5. Стахівський С.М. Показання свідка як джерело доказів у кримінальному процесі. Навчальний посібник. - К.: Олан, 2001. - 95 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: за станом на 26 червня 2008 року / Верховна Рада України. - Офіційне вид. - К.: Парламентське вид-во, 2008. - 192 с.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2010 р.

УДК 343.21.7:341+341:343.21.7

Є.О. Письменський

**КРИМІНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО:
■ ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ВЗАЄМОДІЇ**

У статті розглянуто деякі теоретико-прикладні питання співвідношення кримінального права із суміжною галуззю – міжнародним правом, визначено ключові напрямки взаємозв'язку і взаємодії норм кримінального та міжнародного права з урахуванням можливості їх подальшого удосконалення.